

מראי מקומות - סוכה נב.

א. היאך יכולנו לכבוש

פרש"י, בוכין כשנזכרים בצערם שהי' להם לכבוש הרשע הזה בחייהם. וכ' המהרש"א דזה דחוק לומר, דעכשיו בוכין על צערם שהי' להם מכבה. ואין לומר דבוכין משמחה, דאין שייך לקרות זה "הספדא". ועוד הקשה, בכלל איך שייך הספדא על היצר הרע, אפי' אם שייך בכי', לכא' הספד אין שייך. ותי' ע"פ מה דאי' דוירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, זה יצר הרע, דהיינו שהוא טוב לצדיקים, שע"י שינצחו אותו יזכו לעוה"ב. וע"כ מצטערין בהריגתו ובביטולו, שלא יוכלו עוד לזכות על ידו, והאי הספדא הוא משום יקרא דחיי, דהפסידו זכות גדול כזה. ודומה לזה מה שאמר הגר"י סלנטר (הובא בשפתי חיים פרקי אמונה ובחירה, ב' עמ' קמ) "העולם אומר 'הלואי שיבוא משיח', ואני אומר 'פן יבוא משיח', האם ניצלנו מספיק את כל מה שאפשר לנו לנצל ע"י קושי העבודה והנסיונות בעוה"ל". שאדרבה, ע"י קושי העבודה בעוה"ל אפשר לזכות ליותר עליות מאשר בימות המשיח". אבל אמר החפץ חיים (הובא דבריו באור יחזקאל, ח"ב עמ' מז), דמ"מ צריכין אנו להתפלל לביאת המשיח לטובת הכלל. וע' בערוך לנו שכ' על דרך רש"י, אלא דמה דבוכין כשהזכירו צערם הוא לעורר רחמי שמים על הרשעים, שלא יבא הקב"ה במשפט עמהם על שהלכו בעצת יצרם, והזכירו איך הי' כ"כ צערם לכבוש יצרם, וגם הקב"ה מתמיה עמהם, לעורר רחמיו ג"כ על הרשעים.

ב. לצדיקים נדמה להם כהר וכו'

פי' הרי"ף שעל הע"י, דכיון דהיצר הרע מתגבר על האדם בכל יום כדי להכשילו, א"כ אצל הצדיק שמנצח יצרו, צריך היצר להתגבר בכל יום ויום כדי להשתדל להכשיל הצדיק, ובסוף נראה כהר גדול. משא"כ לרשע, שבפעם ראשונה שבא עליו היצר הרע בדבר קל, נכשל בו, א"כ אין היצר הרע צריך להתגבר כלל, ויכול לישאר כחוט השערה כמו שהי' מעיקרא, וא"כ נדמה לרשעים כחוט השערה. וע"ע בנן יהודיע, שכ' כמה פירושים לזה, וא' מהם הוא דצדיקים תמיד רואין בעיניהם העבירה כהר תבור, ולכן היו מזדעזעים ופורשים ממנה, לכך היצר הרע דומה להם כהר. משא"כ הרשעים, שרואים העבירה כדבר קטן וקל מאד, ולכן עברו עבירה, כך היצר הרע נדמה להם כחוט השערה, כערך העבירה שהי' נראה בעיניהם.

ג. לצדיקים נדמה להם כהר ורשעים נדמה להם כחוט השערה

כ' המהרש"א דנתנו סימן בזה, כי יצר הרע הוא כחו של עשו, שנקרא הר שעיר, ע"כ לצדיקים הוי כהר, ולרשעים כשערה. וע"ע בתקלין חדתין (שקלים יד. ד"ה כחוט השערה) דג"כ כ' דמה שאמרו חז"ל דהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה הוא משום דיעקב איש חלק ועשו איש שעיר.

ד. איני מבקש ממך אלא חיים

הק' העיני שמואל, למה ירא משיח בן דוד לנפשו משום דמשיח בן יוסף נהרג. וביאר, דמבואר בעשרה מאמרות דמשיח בן יוסף נהרג משום חטא אבותיו ירבעם בן נבט. והנה, אי' בשבת (נז) דבשעה שאמר דוד למפיבושת אתה וציבא תחלקו את השדה, יצאתה ב"ק ואמרה לו, רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה. ונמצא דעיקר גרם החטא של ירבעם הי' ע"י מה שקיבל דוד לה"ר מציבא. וא"כ, כיון דהחטא של דוד גרם לחטא של ירבעם, וממילא למיתת משיח בן

יוסף, ירא משיח בן דוד דנכד דוד המלך הוא, אולי ימות גם הוא.

ה. איזיל אפרשינהו מאיסורא

יש לעי', מאיזה איסור הי' רוצה להפרישם. ולכא' בפשטות הלך להצילם מאיסור יחוד. אבל הק' השב יעקב (סי' י"ט, הובא כאן בהערות להגר"ש), הא בסוף קידושין מבואר דבשדה אסור להתייחד עד שיהיו ג' אנשים, שמא יצטרך א' מהן לנקביו, ונמצא א' נתייחד עם האשה. ורצה להביא ראי' לשי' הרמ"ה, דס"ל דאיסור זה הוא רק היכא דהולכין שניהם עמה לשומרה, דא"כ אם ילך א', יצטרך האחר לישאר עמה. אבל אם הולכין עמה שניהם במקרה, א"כ כשיצטרך א' לנקביו, ילך השני עמו, ותשאר היא לבדה, ולא יהי' שם איסור יחוד. אבל כ' בהערות דיש לפרש הגמ' באו"א, דבאמת אביי בא להצילם מגופו של איסור, ואביי לא הלך עמהם יחד, דזה יהי' אסור מטעם יחוד, אלא הלך מרחוק, דכל האיסור יחוד בשדה הוא רק היכא שהם קרובים להדדי ממש, ולא הי' יכול להצילם מאיסור יחוד, אבל עכ"פ הצילם מהאיסור עצמו. (ועפ"ז יש לתרץ עוד קושיא, דאם באמת הלך עמהם ממש, א"כ מה הי' ההתפעלות שלא עשו המעשה עבירה, הרי הי' עמהם אביי, וא"כ ודאי שלא יעשו האיסור. אבל לפי הגר"ש א"ש, ד"ל דלא ידעו שהי' שם, והי' כוונתו דאם הי' רואה שיתחילו לעשות המעשה, הי' רץ לשם ומפסיקם, אך הם לא עשו כלום, וע"כ התפעל אביי. אבל לכא' יש לעי', למה צריך לומר דכוונתו הי' רק להפרישם מעצם האיסור, ולמה באמת לא הצילם מאיסור יחוד, הרי לכא' הי' יכול לומר להם מרחוק שהוא שם, וממילא הגם דאינו מתייחד עמהם, מ"מ שומר הוא עליהם ונמצא דאינם עוברים כלום, ולמה לא יעשה כן אביי. ואם נפרש דבאמת עשה כן, א"כ הדרה קושיין לדוכתי, מה הי' התפעלות אביי.)

ו. כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו

ביאר הגר"ח שמואלביץ (שיחות מוסר, מאמר כ"ו תשל"ג), דלכא' העולם מבינים דמי שהוא גדול, כוחותיו יותר גדולים, וע"כ צריך היצר הרע צריך לכוחות יותר גדולים בכדי להכשיל את הת"ח. ולפ"ז יוצא, דבאמת שניהם נמצאים באותו משקל של בחירה, הגדול והקטן, אלא דלהגדול צריך היצר הרע כוחות גדולים, ולהקטן כוחות קטנים. אבל מגמון מבואר לא כך, דהא אביי העיד על עצמו דאם הי' באותו נסיון לא הי' מתגבר, והי' מתנחם ממה שא"ל שהוא סבא דכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, וא"כ ע"כ מבואר דלת"ח קשה המלחמה טפי מלע"ה. ומבואר כן ג"כ מהעונש של היצר הרע, "ואת הצפוני ארחיק, ותעל צחנתו", וביארה הגמ' דהוא משום שמיניח אומות העולם ומתגרה דוקא עם ישראל, ובת"ח יותר מכולם, ואם עושה כן משום דצריך כוחות יותר להלחם בישראל, לזה אין מקום לעונש, דהא צריך לעשות כן. אלא העונש הוא משום דמתגרה בהם יותר מדרכו, ואי"צ לעשות כן להשלים תפקידו, וע"כ יש לו עונש. ועפ"ז ביאר מה דאי' בגמ' לעיל דצדיקים נדמה להם היצר הרע כמו הה' דלהם באמת הי' כמו הה', ולרשעים דומה לשערה, דבאמת הי' דומה לשערה, שלא התאמץ היצר הרע כ"כ להכשילם, דעיקר הרצון של היצר הרע הוא להכשיל ת"ח. וביאר, דבאדם פשוט, אם הכשילו היצר, אין לו אלא אותו המכשול. אבל ת"ח, שהוא גדור, אם הכשילו, נמצא שהוא עשה פירצה בהגדה, ועשה הרבה יותר ע"י מכשול א'. (וע"ש עוד שביאר באריכות איך שייך שאותו נסיון ממש, כמעשה דאביי, יכול להיות קל לאדם פשוט, אבל חמור לת"ח, ואכמ"ל.)